

examen bundel[®]

2018|2019

drs. A. Maurer

vwo

m&o

**Jouw beste voorbereiding
op je examen in 2019**

ThiemeMeulenhoff

Voorwoord

Met deze EXAMENBUNDEL kun je je goed voorbereiden op het centraal examen voor het vak management & organisatie op vwo-niveau.

De EXAMENBUNDEL bevat de volgende onderdelen:

- Oriëntatietoetsen:** Deze bestaan uit vragen over alle onderwerpen die in 2019 centraal geëxamineerd worden. Zo kun je nagaan of je de basisbegrippen van de examenonderwerpen beheerst. De antwoorden vind je op www.examenbundel.nl. Na het invullen van je scores krijg je een studieadvies. Je moet beide oriëntatietoetsen maken.
- Deel 1:** Hier vind je per examenonderwerp een aantal (bewerkte) examenopgaven met uitwerkingen. In de uitwerkingen staan de antwoorden en de daarbij horende toelichtingen. Verder vind je hier opgaven waarmee je je reken- en grafische vaardigheden kunt vergroten.
- Deel 2a:** In dit deel staan vier complete examens met uitwerkingen. In de uitwerkingen vind je uitleg en toelichting bij de antwoorden.
- Deel 2b:** Hierin vind je het integrale examen van 2018, het eerste tijdvak, zonder uitwerkingen. Dit kun je gebruiken als oefenexamen. De antwoorden vind je op www.examenbundel.nl. Op deze site kun je nog veel meer gratis oefenexamens downloaden.
- Bijlagen:** Achter in deze bundel vind je tabellen om je 'cijfer' te bepalen na het maken van de oefenexamens en een onderwerpregister.

Met deze EXAMENBUNDEL kun je oefenen voor het examen in je eigen tijd en in je eigen tempo. Oefenen houdt in dat je probeert een opgave eerst zelf te maken.

Daarna controleer je jouw antwoorden met de uitwerkingen.

Je kunt je vaardigheid om examenopgaven te maken vergroten door het boek SAMENGEVAT te gebruiken. In dat boek wordt de examenstof per onderwerp overzichtelijk gemaakt en uitgelegd.

Ook op www.examenbundel.nl kun je op verschillende manieren oefenen om te kijken of je alle examenstof al beheerst.

Het centraal examen M&O vwo 2019 wordt afgenomen op **dinsdag 21 mei tussen 13.30 en 16.30 uur**.

De makers van de EXAMENBUNDEL en SAMENGEVAT wensen je daarbij alvast heel veel succes!

Voor reacties, zowel van leerlingen als van docenten, houden wij ons graag aanbevolen. Mail naar vo@thiememeulenhoff.nl.

Amersfoort, mei 2018

Opmerkingen

De overheid stelt regels op die betrekking hebben op de specifieke examenonderwerpen, de hulpmiddelen die je tijdens je examen mag gebruiken, duur en datum van je examen, etc. Hoewel deze EXAMENBUNDEL met de grootst mogelijke zorgvuldigheid is samengesteld, kunnen auteur en uitgever geen aansprakelijkheid aanvaarden voor de aanwijzingen die betrekking hebben op publicaties van de overheid.

Het is altijd raadzaam je docent of onze website www.examenbundel.nl te raadplegen voor actuele informatie die voor jouw examen van belang kan zijn.

Inhoud

- 3 voorwoord
6 tips

oriëntatietoetsen

nagaan wat je al weet

- 13 oriëntatietoets 1
20 oriëntatietoets 2

deel 1

oefenen op onderwerp

1 Reken- en grafische vaardigheden (domein A)

- 29 oefenvragen

2 Financiering* (domein C)

- 43 oefenvragen Rechtsvormen
48 oefenvragen Eigen vermogen bij een nv en een bv
56 oefenvragen Winstverdeling
64 oefenvragen Consumptief krediet
69 oefenvragen Lang en kort vreemd vermogen
80 oefenvragen Interestberekeningen

3 Financieel beleid van niet-commerciële organisaties* (domein E1)

- 88 oefenvragen

4 Financieel beleid van commerciële organisaties* (domein E2)

- 102 oefenvragen Budgetanalyse bij een handels-onderneming
112 oefenvragen Verschillenanalyse bij een industriële onderneming
126 oefenvragen Delingscalculatie en kostprijzen
135 oefenvragen Directe kosten en indirecte kosten
143 oefenvragen Permanentie
150 oefenvragen Voorraad en logistiek
158 oefenvragen Afschrijvingen
166 oefenvragen Break-evenanalyse
177 oefenvragen Begrotingen

5 Externe financiële verslaggeving* (domein G)

- 188 oefenvragen Interpretatie balans en resultatenrekening
202 oefenvragen Kengetallen
219 oefenvragen Investeringsselectie

deel 2a

examens met uitwerkingen

Examen 2016-I

- 233 opgaven
248 uitwerkingen

Examen 2016-II

- 254 opgaven
270 uitwerkingen

Examen 2017-I

- 277 opgaven
293 uitwerkingen

Examen 2017-II

- 300 opgaven
315 uitwerkingen

deel 2b

examen zonder uitwerkingen

Examen 2018-I

- 327 Opgaven

bijlagen

cijferbepaling
onderwerpregister

* onderwerp bij het centraal examen

Tips bij het maken van (examen)opgaven m&o

Bij het oplossen van examenopgaven zijn drie fasen te onderscheiden. Deze drie fasen zijn:

1. voorbereiding,
2. uitvoering,
3. controle.

Vaak krijgt de uitvoering (fase 2) de meeste aandacht. Fase 1 (vorbereiding) en fase 3 (controle) krijgen ten onrechte minder aandacht.

In dit overzicht staan tips die je kunnen helpen om puntenverlies te voorkomen.

Een aantal tips lijkt vanzelfsprekend en waarschijnlijk pas je die al bewust of onbewust toe.

Andere tips zijn misschien minder bekend. Geef die extra aandacht en kijk of dat je resultaten verbetert.

Vorbereiding

- Een examen m&o bestaat doorgaans uit de volgende onderdelen:
 - een boekje met opgaven,
 - een informatieboekje met informatiebronnen, bijvoorbeeld teksten, tabellen en grafieken,
 - een of meer uitwerkbijlagen.
- Kijk eerst vluchtig alle opgaven door. Opgave 1 is meestal een eenvoudige opgave ("binnenkomer"). Als je daarmee begint, dan is dat goed voor je zelfvertrouwen. Je krijgt bij het centraal examen in totaal 6 opgaven.
- De 6 opgaven zijn als volgt verdeeld:
 - opgave 1: kleine opgave met ongeveer 4 vragen,
 - opgave 2: grote casusopgave met ongeveer 9 vragen en veel informatiebronnen,
 - opgave 3: kleine opgave met ongeveer 4 vragen,
 - opgave 4: kleine opgave met ongeveer 4 vragen,
 - opgave 5: mini casus met ongeveer 6 vragen en minder informatiebronnen,
 - opgave 6: kleine opgave met ongeveer 4 vragen.
- Werk volgens een globale tijdsplanning. Doe dat zeker als je bij schoolexamens in tijdnood kwam.
 - Probeer te voorkomen dat je te lang bezig blijft met dezelfde opgave (vragen).
 - Houd er ook rekening mee dat het raadplegen van informatiebronnen tijd kost.
- Tijdsplanning

Opgave 1	15
Opgave 2	45
Opgave 3	15
Opgave 4	15
Opgave 5	30
Opgave 6	15
Over	15
Totaal	180 minuten

- Lees de tekst van de gekozen opgave nauwkeurig. Raadpleeg zo nodig een woordenboek Nederlands als je een woord niet begrijpt. Bedenk dat foutieve antwoorden dikwijls te maken hebben met het niet goed lezen van de vraag en de gegeven informatie
- Het kan helpen om belangrijke stukjes uit de tekst te onderstrepen of te markeren. Als een deel van de tekst *schuin gedrukt* is, dan wil dat zeggen: "let op!", dit is een belangrijk stuk tekst.
Lees goed de toelichtingen die in de tekst of bij tabellen en grafieken staan.
Ga bij een grafiek altijd na wat op de beide assen is afgezet.
- Het kan helpen het antwoord eerst op het kladpapier te maken en daarbij steekwoorden en/of schema's te gebruiken. Dat geldt zeker als het antwoord bestaat uit meer onderdelen.
- Nauwkeurig lezen houdt bij m&o onder andere het volgende in:
 - Als het in een vraag om procenten gaat, ga dan na welk getal 100% is.
Bijvoorbeeld: de brutowinst is 20% van de verkoopprijs, dan is de verkoopprijs 100%.
 - Een procentuele verandering is altijd deze berekening: $(\text{nieuw} - \text{oud}) / \text{oud} \times 100\%$
 - Let bij absolute bedragen (getallen) erop of dit honderden, duizenden, miljoenen of miljarden zijn.
 - Let op jaartallen bij balansen en kolommen: het kleinste jaartal staat niet altijd in de eerste kolom.
 - Sommige gegevens hebben betrekking op een maand, terwijl de vraag op een jaar betrekking heeft.
 - Vraag je bij een indexcijfer af wat dit cijfer voorstelt. Stel dat het indexcijfer van de omzet in 2018 240 is, dan is de omzet in 2018 2,4 keer zo groot als in het basisjaar. En als je de indexcijfers van de omzet van twee jaren hebt, dan kun je daarmee onder andere de procentuele verandering van de omzet berekenen.
- Slechts in een beperkt aantal gevallen wordt je parate kennis getest. Een voorbeeld: "Noem twee kenmerken van een naamloze vennootschap (nv)". Meestal zijn theorievragen inzichtvragen of toepassingsvragen. Bijvoorbeeld: "Leg met de informatie in bron ... uit waarom deze onderneming een nv is".
Leer de theorie goed. Je herkent dan begrippen gemakkelijker en begrijpt de vragen beter.
- Kijk welke tussenstappen je moet maken om de vraag te beantwoorden.
 - Soms moet je eerst informatie opzoeken en selecteren. Dan weer moet je informatie vergelijken.
 - Vaak kun je pas een antwoord geven door eerst een berekening te maken.
 - Soms moet je een conclusie trekken en bekijken of aan een aantal voorwaarden is voldaan.
Geef bij elke voorwaarde aan of er aan voldaan is en geef in een nieuwe zin de conclusie.
- Bij vragen die verwijzen naar informatiebronnen gelden de volgende tips:
 - Gebruik bij je antwoord alleen die bronnen die de vraag aangeeft.
 - Soms moet je dezelfde bron bij meer dan één vraag gebruiken.
 - Bedenk dat niet altijd alle informatie in een bron nodig is voor het antwoord.
- Zorg dat je een pen, een reserve pen en de voorgeschreven rekenmachine bij je hebt. Voor het maken van grafieken is een potlood en gum handig.
- Soms wordt bij een vraag verwezen naar een uitwerkbijlage. Schrijf je antwoorden op deze uitwerkbijlage en niet op ander papier. Als een toelichtende berekening gevraagd wordt, schrijf die dan op in de aangegeven vakken in de uitwerkbijlage.

Uitvoering

- Reserveer op het papier waarop je schrijft voldoende ruimte voor het antwoord op een vraag.
Laat dus enkele regels onbeschreven als het antwoord op een vraag af is.
Dat werkt overzichtelijker en later kun je het antwoord zo nodig gemakkelijk aanvullen.
- Als je een vraag eerst overslaat, noteer dan wel het nummer van de vraag op het antwoordpapier en reserveer voldoende regels (ruimte). Je kunt dan de vraag later alsnog beantwoorden.
- Als een berekening gevraagd wordt, laat dan zien hoe je aan het eindgetal gekomen bent.
Sla daarbij geen stappen in de berekening over. Geef je alleen het eindgetal, dan krijg je geen punten.
- Als bij een vraag een verklaring, uitleg of argumenten gevraagd wordt, geef deze dan ook.
Doe je dat niet, dan krijg je (meestal) geen punten voor het antwoord.
- Geef bij een antwoord niet meer redenen, voorbeelden etc. dan gevraagd worden.
Als twee voorbeelden gevraagd worden, dan tellen alleen de eerste twee voorbeelden die je geeft mee.
- Geef altijd korte en zakelijke antwoorden. Gebruik liever geen spreektaal of zet een tekst met spreektaal tussen aanhalingstekens. Vermijd te populaire of grove taal.
- Formuleer altijd hele zinnen, tenzij één woord gevraagd wordt.
- Rekenfouten tellen bij m&o meestal niet mee, behalve als het antwoord volkomen onzin is.
Het gaat bij een berekening altijd om de manier waarop een berekening gemaakt is.
Door rekenfouten kunnen doorwerkfouten ontstaan. Ook doorwerkfouten leveren meestal geen puntverlies op.
- Als gevraagd wordt een uitwerkbijlage in te vullen, geef dan de gevraagde getallen (bedragen) op alle stippellijnen.
- Bij sommige rekenvragen moet je gebruikmaken van het antwoord van een vorige vraag.
Stel je hebt het antwoord van vraag 1 nodig voor de beantwoording van vraag 2. Je weet het antwoord van vraag 1 niet, maar je weet wel hoe je vraag 2 moet beantwoorden.
Geef dan bij vraag 1 een "verzonnen" antwoord en gebruik dat bij het antwoord van vraag 2.
- Als je het antwoord op een vraag niet weet of hieraan twijfelt, schrijf dan toch altijd iets op.
In een zo'n antwoord kan toch iets staan waarmee je punten kunt scoren.

Controle

- Ga na of je alle opgaven, ook de laatste, hebt gemaakt. Soms staat de laatste opgave op de allerlaatste bladzijde van het opgavenboekje. Vlak voor deze opgave staat dan: "Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina."
- Je kunt ook kijken of alles af is door te letten op het aantal vragen. Dit aantal staat op het voorblad (eerste blad) van het opgavenboekje.
- Lees alle vragen nog een keer door en kijk of de antwoorden volledig zijn. Soms moet je in het antwoord een oorzaak en een gevolg noemen. Controleer dan of beide (oorzaak en gevolg) in het antwoord staan. Zie ook het onderdeel "Voorbeelden" hieronder.
- Kijk of sommige antwoorden logisch zijn.
 - De feitelijke voorraad goederen kan nooit een negatief getal zijn.
 - De jaarpremie van de brandverzekering van een winkel kan niet miljoenen euro's bedragen.
 - Een inkoop prijs van € 100.000 en een verkoopprijs van € 100 moet je aan het denken zetten.
- - Controleer of je de antwoorden in de juiste dimensie gegeven hebt.
 - Als een antwoord in euro's gevraagd wordt, schrijf dan een euroteken voor het getal. Of als een antwoord in kilogrammen gevraagd wordt, schrijf dan kg achter het gevonden getal.
 - Kijk of je dollars en geen euro's opgeschreven hebt als het antwoord in dollars gevraagd wordt.
- Controleer bij verhoudingsgetallen zoals de solvabiliteit en de liquiditeit of je zowel de teller als de noemer in het antwoord verwerkt hebt. Ook als de teller of noemer niet veranderen, vermeld je dat.
- Controleer of de gevraagde afrondingen en decimalen juist zijn.
 - Rond getallen af op gehele getallen als dat gevraagd wordt: 1,5 wordt 2,0 en 1,4 wordt 1,0.
 - Bij de berekening van de break-evenafzet wordt het antwoord altijd naar boven afgerond.
- Wees voorzichtig met verbeteren. Vaak is gebleken dat de eerste gedachte de beste is. Wanneer je toch gaat verbeteren, doe dit dan duidelijk. Soms is het beter het antwoord geheel door te strepen en opnieuw te beginnen. Ga na of een verbetering geen gevolgen heeft voor een ander deel van je antwoord(en).

Voorbeelden

Vragen met oorzaak-gevolg (1) Deze leveren meestal 2 punten op: 1 punt voor de oorzaak en 1 punt voor het gevolg.	Leg uit waarom in een onderneming door een verkoop van goederen de solvabiliteit kan verbeteren. Antwoord: Als de goederen met winst verkocht worden, dan stijgt het eigen vermogen (oorzaak = 1 punt). De toename van het eigen vermogen zal, bij gelijkblijvend vreemd vermogen, de solvabiliteit verbeteren (gevolg = 1 punt).
Vragen met oorzaak en gevolg (2) Hoe geef je een volledig antwoord voor 2 punten?	Leg uit waarom lagere variabele bedrijfskosten het bedrijfsrisico verminderen. Goed antwoord: Door de lagere variabele kosten neemt de dekkingsbijdrage toe (oorzaak). Daardoor wordt de break-evenafzet eerder bereikt en daalt het bedrijfsrisico (gevolg). Onvolledig antwoord: Door de lagere variabele kosten wordt de break-evenafzet eerder bereikt en daalt het bedrijfsrisico.
Noem-vragen: meestal 1 punt, soms 2. - Hier is geen toelichting of uitleg nodig. - Als je wel uitleg geeft, dan kan het antwoord onduidelijk of fout worden. Daardoor loop je een kans op puntverlies.	Noem één van de organen van een nv. Goed antwoord: directie (Ook goed: AVA, RvC). Fout antwoord: directieleden
1 punt voor "voordelig" of "nadelig" als de vraag eindigt met: "Geef aan of dit resultaat voordelig of nadelig is".	De verkoopwinst van product A en B bedraagt samen € 420.000. Het verkoopresultaat van product A is € 160.000 nadelig. Bereken het verkoopresultaat van product B en geef aan of dit resultaat voor- of nadelig is. Antwoord: $€ 420.000 + € 160.000 = € 580.000$ voordelig
Vragen met "teller en noemer". Gevraagd wordt of de aflossing op een hypothecaire lening per bank invloed heeft op de current ratio. Het saldo bij de bank blijft positief.	De teller van de current ratio daalt omdat het saldo bij de bank afneemt. De noemer van de current ratio blijft gelijk. Conclusie: de current ratio wordt slechter. Dus ook als de teller of noemer gelijk blijven, geef je dat ook in het antwoord aan.

oriëntatietoetsen

nagaan wat je al weet

De antwoorden vind je op www.examenbundel.nl.

Bundels voor al je vakken bestel je op
www.examenbundel.nl

examenbundels

vwo	Duits	978-90-06-42930-5
vwo	Engels	978-90-06-42946-6
vwo	Frans	978-90-06-42928-2
vwo	Nederlands	978-90-06-42934-3
vwo	biologie	978-90-06-42951-0
vwo	natuurkunde	978-90-06-42937-4
vwo	scheikunde	978-90-06-42916-9
vwo	wiskunde A	978-90-06-42942-8
vwo	wiskunde B	978-90-06-42917-6
vwo	wiskunde C	978-90-06-42925-1
vwo	aardrijkskunde	978-90-06-42940-4
vwo	economie	978-90-06-42945-9
vwo	geschiedenis	978-90-06-42929-9
vwo	m&o	978-90-06-42923-7
vwo	maatschappijwetenschappen	978-90-06-42918-3

Meer kans van slagen met de
Examenbundel!

De *Examenbundel* bevat oefeningen met uitleg bij de antwoorden, zodat je leert tijdens het oefenen.

De bundel is speciaal samengesteld voor dit schooljaar, dus je oefent altijd de juiste stof.

Test je kennis met de Oriëntatietoets en kijk voor meer tips om te slagen op www.examenbundel.nl.

VWO

samengevat

vwo	biologie
vwo	natuurkunde
vwo	scheikunde
vwo	wiskunde A
vwo	wiskunde B
vwo	wiskunde C
vwo	aardrijkskunde
vwo	geschiedenis
vwo	economie
vwo	m&o
h/v	Nederlands 3F / 4F
h/v	rekenen 3F

Engels in de praktijk

978-90-06-07397-3

Duits in de praktijk

978-90-06-07396-6

Frans in de praktijk

978-90-06-07398-0

Meer kans van slagen met *Samengevat!*
Samengevat biedt je een helder en beknopt overzicht van alle examenstof.

Engels/Duits/Frans in de praktijk zijn theorieboekjes die geworteld zijn in de praktijk. Met een compacte uitleg van grammatica en vele voorbeeldzinnen.

